

CRAI

Centre de Recursos per a
l'Aprenentatge i la Investigació

Política de Gestió de la Col·lecció

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Política de Gestió de la Col·lecció del CRAI de la Universitat de Barcelona
aprovada per la Comissió de Biblioteques
el 14 de juny de 2018

Sumari

Sumari.....	1
1. Introducció.....	3
2. Objectius.....	5
3. Metodologia.....	6
4. Aliances.....	7
5. Polítiques.....	8
5.1. Política del CRAI vers la propietat intel·lectual.....	8
5.2. Política del CRAI vers les dades de caràcter personal.....	8
5.3. Política del CRAI vers l'accés obert.....	8
5.4. Política pressupostària.....	9
5.5. Política de proveïdors.....	10
5.6. Política de digitalització.....	10
6. Col·lecció.....	12
6.1. Col·leccions patrimonials.....	12
6.1.1. Fons antic.....	12
6.1.2. Fons modern.....	12
6.1.3. Fons documental.....	13
6.1.4. Fons especials.....	13
6.1.5. Col·lecció local.....	13
6.2. Selecció.....	14
6.2.1. Criteris generals.....	14
6.2.2. Criteris específics.....	15
6.3. Adquisició.....	16
6.3.1. Compra.....	16
6.3.2. Donatiu.....	17
6.3.3. Intercanvi.....	18
6.4. Processament i descripció de la col·lecció.....	18
6.5. Avaluació.....	19
6.5.1. Criteris generals.....	20
6.5.2. Criteris basats en l'ús.....	21
6.5.3. Criteris basats en l'actualitat de la informació.....	21

6.5.4. Criteris basats en la redundància	21
6.5.5. Criteris basats en l'estat físic.....	22
6.5.6. Criteris basats en la tipologia documental	22
6.5.7. Criteris basats en aspectes educatius i culturals.....	22
6.5.8. Criteris basats en l'ètica professional i el sentit comú	22
6.6. Preservació i conservació.....	23
6.6.1. Preservació digital	24
6.7. Esporgada	24
7. Dipòsits de baix ús	26
7.1. Dipòsit de Cervera	26
7.2. Magatzem cooperatiu GEPA	26
Bibliografia.....	27

1. Introducció

Aquest document té com a principi bàsic marcar les línies que han de guiar la gestió i desenvolupament de la col·lecció del Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (a partir d'ara, CRAI) de la Universitat de Barcelona, ajudar tots els responsables en el desenvolupament i manteniment de la col·lecció als CRAI Biblioteques i informar la nostra comunitat universitària i la societat en general.

El fons del CRAI de la Universitat de Barcelona és únic i té l'origen en un conjunt bibliogràfic divers i ric en volum, antiguitat i especialització. El patrimoni documental està format per un important fons de manuscrits, incunables i edicions des del segle XVI fins al XIX —dipositat principalment al CRAI Biblioteca de Reserva—, que incorpora els de les biblioteques conventuals de la ciutat de Barcelona després de la desamortització, una part de la biblioteca de l'antiga Universitat de Cervera i altres aportacions que ha anat rebent al llarg de la seva història. El fons antic es complementa amb altres fons bibliogràfics dipositats en les biblioteques del CRAI, com ara les de Medicina i Dret.

El fons patrimonial de la Universitat de Barcelona està repartit en els diferents CRAI Biblioteques i està integrat pels fons moderns destinats a la docència i a la recerca, per les col·leccions especials, pels arxius personals, etc., que conviuen amb una àmplia i important col·lecció de recursos electrònics (publicacions periòdiques, bases de dades i monografies) adquirits per la Universitat, i amb tota la producció científica i les publicacions pròpies allotjades als repositoris Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona (DIDIUB), Revistes Científiques de la Universitat de Barcelona (RCUB), Biblioteca Patrimonial Digital (BIPADI), etc. Tots aquests fons són propietat de la Universitat de Barcelona.

Els canvis en el model d'ensenyament universitari amb la implementació del Nou Espai Europeu d'Educació Superior (EEES) i en l'Espai Europeu de Recerca (EER), en què es configura el marc de l'ensenyament universitari basat en l'aprenentatge, la recerca, el desenvolupament i la innovació, juntament amb els canvis en les tecnologies de la informació, les transformacions del mercat editorial i la producció científica i acadèmica, han fet que les biblioteques universitàries es replantegin el seu model d'actuació. Tots aquests factors ens porten a la cerca constant de nous reptes, canvis estratègics i de procediments, per aconseguir una millora continuada en la gestió de la col·lecció i poder oferir al nostre usuari un millor servei.

Un dels processos clau del CRAI de la Universitat de Barcelona és facilitar l'accés als recursos d'informació. El procés intern de gestionar els recursos d'informació, amb els sub processos de seleccionar, captar i adquirir; processar i descriure; preservar i conservar, facilita la funció del CRAI de posar a l'abast de la comunitat universitària els recursos d'informació de qualitat que es requereixen per donar suport a l'aprenentatge, la docència i la recerca.

La Unitat de Gestió de la Col·lecció té la responsabilitat de dur a terme una part important d'aquests processos, que impliquen seleccionar, adquirir, preservar i conservar documents, fent un manteniment i seguiment de l'ús de tota la col·lecció.

2. Objectius

L'objectiu principal de la política de gestió de la col·lecció és establir uns criteris bàsics generals que serveixin per desenvolupar una col·lecció controlada, coherent i eficient, que doni resposta a les necessitats actuals dels nostres usuaris, d'acord amb el Pla estratègic vigent.

La Unitat de Gestió de la Col·lecció del CRAI té com a missió establir i desenvolupar les polítiques de selecció, adquisició, avaluació i ús dels documents, així com la conservació i preservació de tots els recursos d'informació del CRAI amb l'objectiu de cobrir les necessitats d'informació que requereix tota la comunitat universitària per a l'exercici de les seves funcions acadèmiques, de docència i de recerca.

Els objectius de la política de gestió de la col·lecció són:

- Desenvolupar una gestió de la col·lecció en l'àmbit de la selecció, l'adquisició, l'avaluació i l'esporgada del material bibliogràfic
- Desenvolupar una gestió de la col·lecció eficaç, eficient i estable
- Ser l'eina de treball del personal del CRAI responsable del desenvolupament de la col·lecció
- Definir les pautes que permetin prendre decisions referents a l'accessibilitat, la disponibilitat, la consulta, la conservació i la preservació del fons del CRAI
- Ser una eina útil en l'elaboració de la política pressupostària
- Esdevenir una eina d'informació del CRAI per a la comunitat universitària i la societat

3. Metodologia

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball davant la necessitat d'actualitzar i redefinir la política de gestió de la col·lecció del CRAI de la Universitat de Barcelona, fruit d'una àrea de millora del Pla estratègic. Aquest grup de treball ha estat integrat per Assumpta Pujol (Unitat de Gestió de la Col·lecció), Mònica Arenas (CRAI Biblioteca de Belles Arts), Anna Clavell (CRAI Biblioteca de Filosofia, Geografia i Història), Montserrat Garrich (CRAI Biblioteca de Matemàtiques i Informàtica), Isabel Parés (CRAI Biblioteca de Física i Química), Lourdes Prades (CRAI Biblioteca del Pavelló de la República) i Josep Turiel (CRAI Biblioteca de Lletres).

Per a la redacció s'han tingut en compte les normes del document de treball de REBIUN, *Normas y directrices para bibliotecas universitarias y científicas*, i les directrius de l'IFLA sobre col·leccions *Directrices para una política de desarrollo de las colecciones sobre la base del modelo conspectus. Sección de adquisiciones i desarrollo de las colecciones*, així com altres documents de gestió de la col·lecció de biblioteques universitàries nacionals i internacionals.

Aquest document i els posteriors que es puguin publicar relacionats amb el gestió de la col·lecció, hauran de ser revistats i actualitzats regularment, per donar resposta als objectius i procediments de treball futurs del CRAI.

4. Aliances

El CRAI de la Universitat de Barcelona considera un procés clau el manteniment de les aliances externes a través de consorcis, i de col·laboracions i participacions amb altres ens, etc. per augmentar i potenciar la visibilitat dels recursos i serveis del CRAI, i donar un millor servei als nostres usuaris.

L'objectiu de les aliances és optimitzar els recursos i serveis, buscant un cost més baix, i poder oferir un millor servei als usuaris.

El CRAI de la Universitat de Barcelona és membre de:

- El Consorci de Serveis Universitaris de Catalunya (CSUC), on participa activament en grups de treball amb l'objectiu de:
 - Millorar l'aprofitament dels recursos econòmics, donar accessibilitat als recursos compartits i facilitar l'ús compartit de les tecnologies de la informació i de les comunicacions
 - Contribuir al Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (CCUC) amb la catalogació de registres de la Universitat de Barcelona
 - Difondre les col·leccions del repositori institucional de la Universitat de Barcelona als diferents recol·lectors cooperatius (TDX, MDX, Recercat, MDC, RACO)
- La Red de Bibliotecas Universitarias Españolas (REBIUN), on participa en diferents grups de treball amb l'objectiu de seguir l'estratègia del conjunt de biblioteques universitàries d'Espanya
- L'Online Computer Library Loan (OCLC), amb l'objectiu de contribuir a WorldCat amb els registres del nostre catàleg i integrar-nos a la Xarxa de Préstec Interbibliotecari d'aquesta organització
- El League of European Research Universities (LERU), amb l'objectiu d'establir l'estratègia de les universitats europees de la lliga i marcar polítiques respecte de la recerca bàsica a la UE
- La Confederation of Open Access Repositories (COAR), per impulsar, promoure i donar visibilitat als nostres repositoris a nivell internacional
- La Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries (LIBER), amb l'objectiu d'establir estratègies conjuntes de les biblioteques europees de recerca

5. Polítiques

5.1. *Política del CRAI vers la propietat intel·lectual*

El CRAI de la Universitat de Barcelona reconeix, respecta i compleix els drets relatius a la propietat intel·lectual, tal com es recull en la legislació vigent aplicable i posa les mesures per fer-la complir als seus usuaris.

El CRAI de la Universitat de Barcelona garanteix la llibertat intel·lectual i l'accés a la informació, i és contrari a qualsevol intent de censura en l'àmbit dels recursos bibliogràfics.

El CRAI de la Universitat de Barcelona garanteix el respecte a les condicions d'accés als recursos d'informació electrònics establertes pels proveïdors en els contractes i en les llicències d'accés dels recursos adquirits.

5.2. *Política del CRAI vers les dades de caràcter personal*

El CRAI de la Universitat de Barcelona es compromet a protegir el dret a la intimitat dels usuaris i a mantenir la confidencialitat pel que fa als recursos d'informació consultats, sol·licitats en préstec o que hagin donat.

El CRAI de la Universitat de Barcelona reconeix, respecta i compleix els drets relatius a la política de privacitat de la normativa vigent aplicable seguint la política de privacitat de la Universitat de Barcelona.

5.3. *Política del CRAI vers l'accés obert*

El CRAI de la Universitat de Barcelona comparteix els principis del moviment d'Accés Obert (*Open Access*) que promou el lliure accés als continguts de les publicacions d'investigació finançades amb fons públics.

En aquest sentit, ofereix suport i assessorament al personal docent i investigador (PDI) per publicar i difondre la producció acadèmica de la Universitat en diferents repositoris:

- Al Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona (DIDIUB), les publicacions en accés obert i en format digital derivades de l'activitat docent, investigadora i institucional de tots els membres de la comunitat universitària
- Al portal de Revistes Científiques de la Universitat de Barcelona (RCUB), les revistes científiques editades per la Universitat en accés obert

- A la Biblioteca Patrimonial Digital de la Universitat de Barcelona (BiPaDi), la digitalització dels fons bibliogràfics patrimonials de la Universitat de Barcelona
- Al repositori Tesis Doctorals en Xarxa (TDX) i al Dipòsit Digital de la Universitat de Barcelona, les tesis doctorals de la Universitat de Barcelona
- A la Memòria Digital de Catalunya (MDC), repositori cooperatiu, les col·leccions digitalitzades relacionades amb Catalunya i el seu patrimoni

Tots els documents publicats en aquests repositoris respecten els drets d'autor especificats en la publicació original o els que marqui la legislació vigent. S'utilitzaran llicències obertes, com ara les ofertes per Creative Commons, per permetre'n una reutilització més àmplia. En el cas d'edicions preliminars, *postprints* i altres materials publicats es respecta sempre el copyright.

Les digitalitzacions d'obres de domini públic publicades en el BiPaDi i el MDC, mantindran aquesta condició i s'indicarà mitjançant les metadades corresponents:

- Domini públic
- Amb drets reservats – lliure accés, quan s'ha de demanar autorització al titular dels drets per reproduir i fer comunicació pública als repositoris mencionats

5.4. Política pressupostària

És voluntat del CRAI que el pressupost destinat als recursos d'informació garanteixi el manteniment i l'actualització de les col·leccions de publicacions periòdiques, sèries i monografies que conformen la col·lecció bibliogràfica de la Universitat de Barcelona.

La Universitat de Barcelona destina una partida pressupostària al CRAI, que representa casi el 4,5 % del pressupost total de la Universitat, per a l'adquisició de:

- Fons bibliogràfics de monografies, publicacions periòdiques, publicacions seriades, bases de dades i altres recursos d'informació, en qualsevol format
- Mobiliari i equipament informàtic
- Compra de béns corrents i serveis

La Unitat de Gestió de la Col·lecció és la responsable de tramitar i gestionar centralitzadament el pressupost destinat a tots els recursos d'informació: els que compra individualment, els que adquireix a través del CSUC o amb llicències nacionals. El pressupost destinat a les publicacions periòdiques, les bases de dades, els portals científics, etc. es gestiona en un pressupost únic. Per a la compra de monografies, cada CRAI Biblioteca té assignat un pressupost per afrontar la selecció, però la gestió de la compra és centralitzada.

5.5. Política de proveïdors

El CRAI disposa d'un gran nombre de proveïdors per a la subscripció de publicacions periòdiques i bases de dades, i l'adquisició de monografies.

Com a norma general, se seleccionen aquells proveïdors que ofereixen un millor servei de qualitat i eficiència i tenen prestigi reconegut, sempre d'acord amb la legislació de contractació del sector públic.

En la compra de monografies, els criteris per a la selecció dels proveïdors són: la rapidesa de resposta en el temps d'entrega, la informació d'incidències (obres exhaurides, sense publicar, etc.), els serveis de valor afegit com ara la catalogació seguint les pautes del CSUC, el lliurament de registres catalogràfics dels recursos electrònics, el subministrament de portades, el preu, l'idioma, etc.

Per a la compra de les publicacions periòdiques i bases de dades els proveïdors se seleccionen a partir del preu i dels serveis de valor afegit que ofereixin. Cada dos anys, prorrogables a dos més si es dona el cas, el CRAI presenta un concurs per a l'adquisició i gestió d'un gran nombre de publicacions periòdiques en paper o electròniques, d'acord amb la legislació vigent de contractació del sector públic. En el concurs es presenta un plec de condicions administratives i tècniques on s'estableixen els criteris de valoració per a la selecció del proveïdor i la seva puntuació.

Anualment es revisa l'acompliment de les condicions ofertes pels proveïdors i els serveis rebuts.

5.6. Política de digitalització

El CRAI de la Universitat de Barcelona té una política de digitalització dels seus fons, ja siguin patrimonials o no, per preservar els materials originals, facilitar l'accés a la informació i fer-ne difusió. S'entén per *digitalització* la transformació d'un document analògic en un de digital. Tota la digitalització del fons del CRAI la porta a terme el Centre de Digitalització (CEDI) del CRAI de la Universitat de Barcelona.

Poden ser objecte de digitalització materials amb caràcter singular, únic, rar o valuós per qualsevol circumstància. Segons la Research Libraries UK,¹ una col·lecció única i distintiva és aquella que:

«té interès rellevant per a la recerca, la docència o la societat per l'associació amb una persona, tema, un lloc que distingeix els seus ítems d'altres de similars

¹ *Unique and distinctive collections: opportunities for research libraries, 2014.*

que poden existir en una altra col·lecció sigui quin sigui el format o la ubicació dins de la institució».

El CRAI crea col·leccions digitals a l'entorn d'una temàtica o d'una tipologia per destacar: la vinculació de persones i de fons amb la Universitat de Barcelona, i el contingut i la contribució a la recerca, l'aprenentatge i la societat.

Com a norma general, es prioritzarà la digitalització de documents que no es trobin digitalitzats en cap altra biblioteca o institució o, si ho estan, no reuneixin les condicions requerides pel CRAI.

Respecte als requeriments tècnics, les metadades i el programari, es faran servir els que millor s'ajustin a les necessitats del CRAI en cada moment.

Les col·leccions digitals del CRAI de la Universitat de Barcelona es reparteixen en diferents repositoris propis o consorciats.

6. Col·lecció

La col·lecció del CRAI està formada per més d'1.700.000 documents, que inclouen manuscrits, incunables, impresos, gravats, pergamins, llibres, revistes, mapes, audiovisuals, cartells, etc. que van des del segle x fins a l'actualitat. A la gran col·lecció bibliogràfica cal sumar-hi els fons documentals fruit de donatius, amb documentació única i de gran importància. Els documents són d'accés lliure i n'hi ha que es conserven en dipòsits tancats consultables prèvia sol·licitud.

Des de principis dels anys 1990, a la col·lecció en paper s'ha de sumar la gran col·lecció digital, accessible a través d'internet, formada per revistes, llibres i bases de dades. En aquest moment la Universitat de Barcelona disposa de més de 117.000 títols en format electrònic.

6.1. Col·leccions patrimonials

Els fons patrimonials del CRAI de la Universitat de Barcelona estan formats pels fons antics, els fons moderns i els fons documentals. Tots els fons patrimonials es difonen al web del CRAI.

6.1.1. Fons antic

El fons antic de la Universitat de Barcelona està format per tots els manuscrits, incunables i impresos anteriors a 1950. Aquests fons requereixen condicions i mobiliari especials per assegurar-ne la conservació perllongada. El fons anterior a 1820 es troba al CRAI Biblioteca de Reserva, amb excepció del fons antic de dret que està al CRAI Biblioteca de Dret. El fons publicat entre 1821 i 1950 es conserva als CRAI Biblioteques.

6.1.2. Fons modern

Formen el fons modern de la Universitat de Barcelona totes les obres en qualsevol suport i en qualsevol format publicades a partir de 1950. El fons modern està ubicat als CRAI Biblioteques i és d'accés lliure amb excepcions.

6.1.3. Fons documental

A més de material bibliogràfic, el CRAI custodia fons documentals personals, institucionals o de col·lectius, formats per documents de qualsevol tipologia o suport, produïts i/o reunits per una persona, família o institució relacionada, generalment, amb la Universitat de Barcelona: docents, investigadors, antics alumnes, etc. Cada un d'aquest fons forma una unitat en ell mateix i són tractats segons criteris arxivístics. Estan fora de l'accés lliure per assegurar-ne la conservació i es troben ubicats als CRAI Biblioteques i especialment al CRAI Biblioteca del Pavelló de la República. Alguns d'aquests fons, a més, poden contenir objectes.

6.1.4. Fons especials

El CRAI custodia fons amb característiques especials i no bibliogràfiques o documentals, com és el cas del Fons de Biodiversitat Vegetal.

6.1.5. Col·lecció local

Entenem per *col·lecció local* de la Universitat de Barcelona tota la producció publicada de contingut acadèmic, docent, de recerca i institucional feta per membres d'aquesta comunitat universitària: òrgans de govern, personal docent i investigador, alumnat i personal d'administració i serveis.

La col·lecció local pot ser editada per les facultats, departaments, instituts, grups de recerca o qualsevol altre col·lectiu, i pels serveis de publicacions de la Universitat de Barcelona, de forma individual o conjunta amb empreses editores, hospitals universitaris o altres col·lectius vinculats a la Universitat de Barcelona.

El CRAI de la Universitat de Barcelona té l'obligació de recollir tota la col·lecció local per preservar-la i conservar-la.

La producció científica en format electrònic dels membres de la comunitat universitària segueix les directrius de la política institucional d'Accés Obert de la Universitat de Barcelona i és accessible al DIDIUB.

Les revistes científiques d'accés obert editades pels investigadors de la Universitat de Barcelona es gestionen, organitzen, preserven i difonen a través del repositori RCUB.

6.2. Selecció

Un dels objectius del gestor d'una biblioteca és construir la millor col·lecció possible, que és la que ajuda a assolir la missió de la biblioteca i de l'organització a la qual pertany i la que, a més, obté la satisfacció dels usuaris. Per tant, per tenir la millor col·lecció s'han de combinar bàsicament tres elements: el coneixement dels usuaris reals i potencials, una política de desenvolupament de la col·lecció i la seva avaluació posterior.

La selecció és el procés que cal portar a terme per triar i identificar els documents, en qualsevol format, que es volen incorporar a la col·lecció i, per tant, és el pas previ a l'adquisició.

Se seleccionaran els documents que donin suport a l'aprenentatge, la docència i la recerca i que responguin a les necessitats de la comunitat universitària de la Universitat de Barcelona. El procés de selecció recau sempre en el personal bibliotecari especialitzat en l'àrea de coneixement concreta i amb el suport del PDI, si és necessari. Els CRAI Biblioteques estan oberts a rebre suggeriments de tot el personal de la Universitat de BARCELONA (alumnat, PDI, PAS) o d'agents externs per qualsevol de les vies creades a aquest efecte (comissions de compra i avaluació, desiderates, suggeriments directes, etc.).

En la selecció cal tenir molt present la disponibilitat d'altres col·leccions disponibles en l'àmbit de les biblioteques universitàries, acadèmiques o públiques.

Els diferents criteris de selecció adquireixen més o menys importància en funció del tipus de material que s'està considerant, dels recursos disponibles i de l'abast temàtic.

6.2.1. Criteris generals

Els responsables de la selecció han d'actuar segons l'abast i el grau d'especialització de la informació que necessiten els seus usuaris. Cal avaluar la qualitat d'un material segons diferents factors com ara l'especificitat, la validesa a llarg termini, l'autoria, l'editor, etc., aplicant criteris basats en els conceptes de *pertinència* i *rellevància*. Es tindran en compte la fortalesa i la feblesa de les diferents àrees temàtiques dels nostres fons, evitarem redundàncies inútils i prioritzarem l'accés abans que la propietat.

Els criteris generals de selecció són:

- Enfocament actual de la col·lecció
- Matèries pertinents i el seu grau d'aprofundiment
- Àmbits de cobertura geogràfica
- Idiomes pertinents
- Tipus de materials necessaris

- Formats. Per norma general es prioritzarà el format electrònic
- Preu
- Nombre d'exemplars
- Reedicions, quan siguin rellevants
- Qualitat de les edicions

Per a la selecció de les subscripcions electròniques cal tenir en compte:

- L'accés a la consulta per IP
- L'extracció d'estadístiques d'ús
- La llicència i les condicions d'ús
- La garantia en la integritat de la col·lecció
- L'accés perpetu dels arxius un cop s'ha cancel·lat la subscripció

Per a la selecció dels llibres electrònics es valorarà:

- L'accés a la consulta per IP
- La consulta multiusuari
- L'extracció d'estadístiques d'ús
- Els portals webs que permetin: imprimir, gravar i descarregar
- Sense DRM

6.2.2. *Criteris específics*

Col·lecció docent i d'aprenentatge

Bibliografia recomanada

Correspon al PDI la selecció dels recursos que s'inclouen a la guia docent. El CRAI garanteix la disponibilitat de la bibliografia bàsica del pla docent al CRAI Biblioteca que correspon a l'ensenyament, d'acord amb els criteris següents:

- Tots els documents referenciats en la bibliografia bàsica que es puguin adquirir es trobaran disponibles als CRAI Biblioteques pertinents
- Sempre que sigui possible, es respecta la llengua en què el professorat cita els documents en la bibliografia recomanada
- Sempre que sigui possible, es prioritza l'adquisició de la versió electrònica. Si no hi ha versió electrònica, el CRAI garanteix un exemplar dels documents citats a la bibliografia bàsica de les assignatures obligatòries
- Segons els recursos econòmics disponibles es pot augmentar el nombre d'exemplars en funció de l'ús i del nombre d'alumnes matriculats

En la mesura que sigui possible, el CRAI garanteix un exemplar dels documents citats en la bibliografia bàsica de les assignatures optatives i es tendeix a ajustar aquest nombre en funció de l'ús.

Material docent

El CRAI donarà accés al material docent a través del Dipòsit Digital i/o des de l'eina de descoberta, en funció dels permisos de què es disposa.

Altres materials per a l'aprenentatge

El CRAI adquirirà altres materials que pel nivell de coneixement, abast i objectius de les assignatures són susceptibles de ser consultats per l'alumnat.

Col·lecció de recerca

L'objectiu principal del fons de recerca és donar suport a l'estudi, la docència de postgrau i la recerca a la Universitat de Barcelona. El CRAI donarà suport als àmbits de recerca de la Universitat de Barcelona d'acord amb el que concretin les diferents línies de recerca. Se seleccionaran recursos, en qualsevol suport, amb una alta especialització i un tractament dels temes en profunditat.

6.3. Adquisició

6.3.1. Compra

El CRAI buscarà sempre les millors condicions econòmiques, d'accés i disponibilitat a l'hora de portar a terme l'adquisició dels recursos d'informació.

L'adquisició dels recursos d'informació seleccionats, independentment del seu suport, recau en la Unitat de Gestió de la Col·lecció, responsable de tramitar i gestionar de forma centralitzada les adquisicions i subscripcions de tots els recursos d'informació de la Universitat de Barcelona, amb càrrec al pressupost anual assignat per al fons bibliogràfic.

Aquesta unitat gestiona el pressupost juntament amb la Unitat d'Administració del CRAI, tramita la facturació i emet les reclamacions i cancel·lacions que es generin.

Les adquisicions poden ser:

- Compres individuals:
 - De monografies

- De publicacions periòdiques i bases de dades
- De materials especials, etc
- Compres consorciades (CSUC i llicències nacionals)
- Compres a través de concursos de subministradors

Cada any, la Unitat de Gestió de la Col·lecció, juntament amb els CRAI Biblioteques, valoraran la pertinència de la col·lecció. Analitzaran l'ús dels recursos d'informació, per a la renovació o cancel·lació i es valoraran les altes proposades al llarg de l'any.

Aquesta unitat estudiarà les propostes de compra sol·licitades pels CRAI Biblioteques, i comprovarà que no estiguin ja incloses ni siguin accessibles en paquets o bases de dades subscrits, amb l'objectiu d'evitar duplicats. Els canvis de format es valoraran segons el cost, malgrat que des de fa anys el CRAI prioritza el suport electrònic per sobre del paper. Totes les variacions d'altes i baixes de subscripcions es tramitaran l'últim trimestre de l'any.

Per a la compra de la bibliografia recomanada es tindrà en compte el nombre d'alumnes matriculats a cada assignatura. De la bibliografia de recerca es procurarà tenir un exemplar dels llibres sol·licitats pels docents i investigadors de la mateixa universitat.

6.3.2. Donatiu

Des dels inicis de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona, la donació de fons privats ha estat una font constant, rica de creixement i desenvolupament de les col·leccions, ja siguin les especialitzades o les patrimonials. De fet, la Universitat de Barcelona suma entre els fons un percentatge altíssim de donacions, gairebé totes d'índole privada. El CRAI de la Universitat de Barcelona expressa públicament el reconeixement d'aquest generós esforç de molts donants al llarg d'uns quants segles, i la seva importància en la configuració actual de les diferents col·leccions existents.

Malgrat això i per garantir la idoneïtat i qualitat dels donatius, el CRAI pot denegar l'acceptació d'una donació per diferents motius. Entenem que la voluntat dels donants és donar una nova oportunitat als materials, però aquests han de complir els estàndards de selecció de la col·lecció del CRAI i les seves biblioteques.

Sempre que sigui possible, les donacions es formalitzaran mitjançant els documents d'acceptació de donatius del CRAI de la Universitat de Barcelona.

El CRAI fa explícit el reconeixement envers les persones i les entitats que col·laboren en el creixement dels seus recursos d'informació i fa constar la seva contribució —si així ho autoritzen— en el catàleg bibliogràfic amb el nom del donant de cada obra i l'incorpora

a la llista de persones o d'entitats donants publicada al web del CRAI, segons el que escaigui.

Els documents de les donacions estaran subjectes a les mateixes condicions d'ús de qualsevol altre document i als mateixos reglaments i normes interns.

6.3.3. Intercanvi

El CRAI de la Universitat de Barcelona és el dipositari de totes les publicacions rebudes per intercanvi amb les editades per facultats, escoles, instituts i departaments de la Universitat de Barcelona.

Els CRAI Biblioteques incorporen i conserven al seu fons les publicacions del seu àmbit d'estudi, arribades per intercanvi, a les quals s'aplicaran els criteris de selecció, avaluació i esporgada establerts en aquesta política de gestió de la col·lecció.

6.4. Processament i descripció de la col·lecció

Tots els materials que formen part dels fons del CRAI es processen i es descriuen en el Sistema Integrat de Gestió Bibliotecària (SIGB) del CRAI i també en el CCUC, amb l'excepció dels documents provinents de la producció científica de la Universitat de Barcelona i dels fons especials i patrimonials digitals, que es descriuen en els diferents repositoris:

- Universitat de Barcelona: BiPaDi, DIDIUB, Catàleg Documental de la Universitat de Barcelona (UBDOC)
- Cooperatiu: MDC

Les normes de descripció bibliogràfica fins al 2016 han estat les *Anglo American Cataloguing Rules*² (AACR2) i a partir de 2017 les *Resource Description and Access: RDA*³ (RDA). El format de codificació emprat és el MARC21 adaptat per la Biblioteca de Catalunya. Aquestes normatives s'apliquen complementades amb les pautes de catalogació del CCUC en l'RDA i les concrecions i pautes d'aplicació i procediments elaborats per la Unitat de Procés Tècnic del CRAI. Els CRAI Biblioteques són els responsables de la classificació sistemàtica i de l'assignació de topogràfics als exemplars impresos processats.

Els materials s'indexen aplicant el Thesaurus de la UB i els punts d'accés es controlen a partir del Catàleg d'autoritats UB.

² Anglo American Cataloguing Rules, 2nd Edition, 2002.

³ Resource description & access: RDA, 2010.

Les eines de recuperació donen la informació de la disponibilitat i de l'accés als materials, mitjançant el Catàleg de la Universitat de Barcelona i l'eina de descobriment, que també ofereixen l'accés als documents descrits en els repositoris del CRAI i permeten la recuperació del contingut de la col·lecció digital del CRAI.

Els materials digitals es descriuen aplicant metadades en Dublin Core a partir de les guies d'ús desenvolupades per la Unitat de Procés Tècnic, en funció del tipus de dipòsit de destinació: de recerca o de patrimoni. En el cas del dipòsit de recerca, s'utilitzen les guies *OpenAIRE Guidelines for Literature Repositories*⁴ i *OpenAIRE Guidelines for Data Archive*.⁵ En el cas del dipòsit de patrimoni s'utilitzen les guies *Europeana Semantic Elements Specification*.⁶

Els fons documentals es descriuen seguint les normes arxivístiques: *General International Standard Archival Description*⁷ ISAD(G), la *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya*⁸ (NODAC), que desenvolupa la Norma ISAD (G) adaptant-la a les normes específiques emprades pels arxius de Catalunya, i la *International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families*⁹ (ISAAR CPF).

6.5. Avaluació

Segons l'American Library Association (ALA) es defineix l'*avaluació de la col·lecció d'una biblioteca* com «el conjunt d'estudis i operacions que la biblioteca porta a terme per comprovar fins a quin punt la col·lecció que ofereix respon a les necessitats dels seus principals grups d'usuaris».

A les biblioteques universitàries, l'avaluació ha d'estar emmarcada dins el procés general de gestió de la col·lecció.

Una vegada se sap quina informació i documentació és pertinent es duen a terme avaluacions periòdiques de la col·lecció que en faciliten l'estat i ajuden a marcar la política d'adquisicions juntament amb la política de desenvolupament de la col·lecció.

L'objectiu de l'avaluació és verificar l'adequació de la col·lecció i, per tant, dels seus continguts, a totes les àrees de coneixement que ha de cobrir. S'apliquen tècniques qualitatives que examinen el contingut i les característiques dels recursos documentals per determinar si la col·lecció té prou volum, si l'edat dels documents és adequada, si l'abast i la profunditat de la col·lecció són correctes, etc.

⁴ OpenAIRE Guidelines for Literature Repositories, 2013.

⁵ OpenAIRE Guidelines for Data Archive, 2014.

⁶ Europeana Semantic Elements Specification and Guidelines, 2013.

⁷ ISAD(G): General International Standard Archival Description, 2000.

⁸ Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC), 2007.

⁹ ISAAR (CPF): International Standard Archival Authority Record for Corporate Bodies, Persons and Families, 2004.

Objectius

Els principals objectius de l'avaluació són:

- Identificar punts forts i febles de la col·lecció en relació amb les matèries que ha de cobrir i detectar mancances o cobertures insuficients. Aquesta tasca orientarà les adquisicions i l'assignació pressupostària per a les diferents matèries
- Identificar materials que necessiten ser reemplaçats o retirats, i identificar els materials amb continguts obsolets
- Determinar la qualitat de la col·lecció a partir de criteris definits prèviament
- Optimitzar la despesa de les biblioteques en col·leccions bibliogràfiques
- Conèixer i potenciar, si escau, l'ús de les col·leccions existents

L'avaluació ha de permetre:

- Retirar documents obsolets i en baix ús
- Detectar buits temàtics
- Garantir la coherència dels fons
- Identificar documents que no pertanyen a cap àrea temàtica pròpia de la Universitat de Barcelona
- Identificar documents malmesos que calgui restaurar o descartar

A més de les avaluacions periòdiques també cal fer-ne abans d'un trasllat de fons, pels canvis en els plans o d'orientació, o per aconseguir espai.

En finalitzar una avaluació de la col·lecció i segons el resultat, cal iniciar alguna d'aquestes activitats:

- Adquisició, quan la col·lecció no té prou volum i cal adquirir, si és possible, nous materials o quan cal reposar materials que estan malmesos per l'ús
- Esporgada, quan la col·lecció és obsoleta, cal retirar o esporgar aquells materials que no compleixin els criteris de la col·lecció

6.5.1. Criteris generals

Bàsicament, hi ha dues metodologies que ajuden a avaluar la col·lecció:

- La centrada en l'ús (mètodes quantitius)
- La centrada en la col·lecció (mètodes qualitius)

L'avaluació ideal és la resultant de la combinació de les dues metodologies.

Cal tenir en compte diversos criteris que, en general, no són excloents entre ells. Poden ser aplicats tots a l'hora o només una part, però és recomanable aplicar més d'un criteri.

6.5.2. *Criteris basats en l'ús*

L'ús dels nostres fons és un aspecte fonamental a avaluar, però no hauria de ser definitiu i cal diferenciar els àmbits temàtics en cada cas. L'ús es pot valorar en funció del:

- Recompte del préstec
- Recompte d'ús en sala
- Recompte d'usos dels recursos electrònics subscrits pel CRAI

6.5.3. *Criteris basats en l'actualitat de la informació*

Es consideren com a documents obsolets tots aquells que:

- Contenen informació poc o gens actualitzada o desfasada, fet que no sempre està relacionat amb l'edat del document
- Tenen una manca de valors de referència, crítics o històrics
- No aporten cap valor històric o de recerca als nostres fons
- Inclouen continguts que han estat renovats i/o actualitzats posteriorment

6.5.4. *Criteris basats en la redundància*

Ja sigui tant des del punt de vista intel·lectual, de l'ús, del nivell d'informació com des del punt de vista material (nombre d'edicions), la redundància és un criteri bàsic a analitzar. Així, per utilitzar aquest criteri tindrem en compte:

- La disponibilitat, mesurada de manera global: nombre de títols i/o edicions a la col·lecció del CRAI de la Universitat de Barcelona. També tindrem en compte els exemplars disponibles als dipòsits de proximitat, Cervera i GEPA i a altres institucions
- El nivell d'informació: si es disposa d'edicions actualitzades o revisades del mateix document. Cal tenir present però que, en alguns àmbits, una nova edició no exclou les antigues
- L'existència de la versió digital: una bona còpia digital és un criteri més de redundància a aplicar, ja es trobi en el domini públic, en un lloc fiable o sigui adquirida

6.5.5. Criteris basats en l'estat físic

Caldrà tenir en compte els aspectes següents referits a l'estat físic o de conservació dels documents:

- Mal estat general o envelliment, ja sigui per ús o maltractament
- Edicions de baixa qualitat i fetes amb materials fràgils que es deterioren amb el pas del temps: imatges petites i/o en blanc i negre, pàgines esgrogueïdes, tinta ferrosa, etc
- Material que distorsioni visualment el fons de lliure accés a causa de l'estat de conservació

En tots aquests casos es poden aplicar esporgades directes i substitucions del material eliminat per una edició millor o un format més adequat. L'objectiu és un prestatge atractiu a la vista de l'usuari.

6.5.6. Criteris basats en la tipologia documental

La suma dels criteris anteriors és d'aplicació general però cal tenir presents dos aspectes complementaris: la tipologia documental i la cobertura temàtica. Qualsevol d'aquests dos criteris és d'aplicació immediata sempre que es compleixi almenys un dels criteris abans citats.

6.5.7. Criteris basats en aspectes educatius i culturals

Més enllà del nivell d'ús, tota biblioteca universitària ha de preveure i justificar l'existència entre els seus fons d'una sèrie de títols (monografies, col·leccions, publicacions periòdiques) que es consideren clàssics o bàsics i que, al marge de les assignatures i les seves bibliografies bàsiques o recomanades, garanteixen l'accés a un bon nivell d'informació.

6.5.8. Criteris basats en l'ètica professional i el sentit comú

Cal garantir la llibertat intel·lectual i de pensament, tenint en compte els criteris educatius i culturals mencionats en l'apartat anterior.

6.6. *Preservació i conservació*

Segons l'IFLA la finalitat de la preservació-conservació és la d'assegurar l'ús i accés de la informació continguda en els documents per a generacions futures.

REBIUN ha adaptat aquestes normes i directrius per assegurar un entorn adequat de conservació per als fons documentals. Especifica que cal tenir un programa de conservació i preservació dels materials que s'integri en els programes nacionals per a la conservació i la restauració i un pla d'emergència i seguretat per poder actuar en cas de grans desastres però també en petits incidents com mutilacions, robatoris o pèrdues a fi de reduir les pèrdues i els danys.

En un sentit més estricte, significa aconseguir un nivell apropiat de seguretat, control ambiental, emmagatzematge correcte, cura i manipulació que en retardarà el deteriorament. Les col·leccions contenen una àmplia gamma de materials orgànics que pateixen un envelliment continu i inevitable malgrat l'aplicació de mesures que el retardin.

D'altra banda, les col·leccions digitals tenen la problemàtica de preservar-les per al futur, com l'obsolescència dels suports informàtics.

El CRAI de la Universitat de Barcelona duu a terme avaluacions periòdiques de control ambiental a tots els dipòsits del CRAI Biblioteques de la Universitat, especialment al CRAI Biblioteca de Reserva on hi ha dipositats els fons més antics de la Universitat. Des de fa anys, també disposa d'una normativa de préstec per a les exposicions i de normes de reproducció del fons patrimonial.

El **Taller de Restauració del CRAI** és responsable de la restauració del fons malmès, principalment del dipositat en el CRAI Biblioteca de Reserva. Està capacitat per poder fer front a qualsevol tractament de restauració de material gràfic sobre suport paper i del tractament de les enquadernacions. Les seves dependències estan dotades dels materials i instal·lacions necessaris per poder treballar de forma professional amb una tecnologia i maquinària adequada per dur a terme les tasques de restauració. El personal tècnic, a més, dona suport en formació i assessorament en matèria de conservació i preservació al personal dels CRAI Biblioteques que tenen cura dels seus fons.

Pel que fa al Pla d'emergència i seguretat, la Universitat de Barcelona té l'Oficina de Seguretat, Salut i Medi Ambient (OSSMA) amb l'objectiu de dotar la Universitat d'una estructura tècnica organitzativa dedicada a la prevenció de riscos laborals i a la política de medi ambient. L'OSSMA ha elaborat els plans d'autoprotecció de la majoria de centres de la Universitat de Barcelona on el CRAI té ubicats els CRAI Biblioteques.

6.6.1. *Preservació digital*

El CRAI de la Universitat de Barcelona té una política de preservació digital amb l'objectiu de garantir l'ús i la preservació dels materials digitalitzats per al futur i fer-ne difusió. Actualment l'àmbit de preservació digital inclou la digitalització del patrimoni bibliogràfic, dels objectes i de les tesis doctorals.

La preservació digital al CRAI de la Universitat de Barcelona es duu a terme a través del CEDI. La preservació inclou dos grans blocs:

- Preservació digital d'objectes digitalitzats, principalment els dipositats en els repositoris de fons patrimonials: BiPaDi i MDC
- Preservació digital d'objectes nascuts digitals (els documents dipositats en els repositoris institucionals)

6.7. *Esporgada*

L'esporgada és una de les operacions derivades de l'avaluació de la col·lecció i permet la retirada de materials que no són pertinents per a la col·lecció.

A partir dels criteris marcats per la política de gestió de la col·lecció, l'esporgada ha de permetre retirar els documents obsolets, de baix ús, no adequats, malmesos, etc. i racionalitzar l'espai disponible.

No hi ha ni mètodes infal·libles ni universals per a la tria final del material i tots els punts recollits són simplement fruit de l'expertesa i el sentit comú. Es prioritzaran:

- Els exemplars en més bon estat de conservació
- Els exemplars que portin notes autògrafes, signatures, segells, marques o exlibris que identifiquin un origen, donació o moment històric important o destacable, sempre que s'ajustin als criteris de la política de gestió de la col·lecció o que el fet en qüestió en justifiqui per si sol la conservació
- Les col·leccions més completes i millor conservades. Sense excepcions, es conservarà una sola col·lecció al CRAI, formada si cal per les aportacions de dues o més CRAI Biblioteques

Hi ha algunes excepcions a l'esporgada que determinen que quedaran fora del procés d'esporgada tots els documents que formen part de:

- Els fons antics, els fons personals i els fons especials
- La col·lecció local

- Els que s'ajustin als principis acadèmics i curriculars de la Universitat de Barcelona
- La bibliografia recomanada actual i passada. En aquest darrer cas, només es conservarà un exemplar de cada edició
- Els corpus bibliogràfics bàsics de tot estudi universitari

Les accions derivades de l'esporgada són:

- Reubicació dels materials a altres espais del mateix CRAI Biblioteca, a altres CRAI Biblioteques, al Dipòsit de Cervera i al dipòsit cooperatiu Garantia d'Espai per a la Preservació de l'Accés (GEPA)
- Desafectació dels documents retirats: donació a usuaris o reutilització

7. Dipòsits de baix ús

El CRAI decidirà si els documents han de continuar formant part de la seva col·lecció però ubicats en els dipòsits per a materials d'ús baix i conservació dels quals disposa.

7.1. *Dipòsit de Cervera*

El Dipòsit de Cervera és un dipòsit de materials d'ús baix dels CRAI Biblioteques que no disposin d'espai on conservar-los.

El Dipòsit de Cervera, a més de la funció de magatzem de descàrrega, és el dipòsit de conservació del patrimoni documental de la Universitat de Barcelona.

7.2. *Magatzem cooperatiu GEPA*

El dipòsit cooperatiu GEPA és un servei gestionat pel CSUC.

El CRAI participa en aquest dipòsit enviant-hi els exemplars de la seva col·lecció que creu que poden ser d'utilitat. En el cas de les publicacions periòdiques s'hi envien les col·leccions més completes o que completin els títols provinents de diferents biblioteques.

Bibliografia

REBIUN. *Normas y directrices para bibliotecas universitarias y científicas* [en línia]. 2ª ed. aumentada. Madrid: Ministerio de Educación y Cultura. Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas, 1999 [Consulta: 16 setembre 2009]. Disponible a: http://www.rebiun.org/sites/default/files/2017-11/Patrimonio-%20Normas%20y%20directrices%20para%20bibliotecas%20universitarias_0.pdf>. ISBN 84-369-3265-X

Donaciones para las Colecciones: Directrices para las Bibliotecas / Kay Ann Cassell, Sharon Johnson, Judith Mansfield y Sha Li Zhang para la Sección de Adquisiciones y Desarrollo de Colecciones de la IFLA. La Haya, IFLA Headquarters, 2010. - 23 pp. 30 cm.- (IFLA Professional Report: 121) Spanish translation of IFLA Professional Report 112. ISBN 978-90-77897-43-0

Research Libraries UK. *Unique and distinctive collections: opportunities for research libraries* [en línia]. 2014. [Consulta: 6 d'abril de 2018]. Disponible a: <http://www.rluk.ac.uk/wp-content/uploads/2014/12/RLUK-UDC-Report.pdf>>

Valls, A.; Rius, A. *Esporgar: manual d'avaluació crítica de la col·lecció*. Barcelona: COBDC, 2008. ISBN 84-86972-30-2